

سرشناسه: صادقی، طاهره
عنوان: فارسی هفتم (دوره اول متوسطه)
مؤلف: طاهره صادقی
مشخصات نشر: تهران: شرکت انتشارات کلاغ سپید: ۱۳۹۸
مشخصات ظاهری: ۱۶۸ ص. مصور (رنگی)
فروست: مجموعه کتاب‌های شاهکار
بها: ۴۹۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۵۹-۵۵۴-۵
شماره کتابشناسی ملی: ۴۷۹۴۳۵۸

ناشر: شرکت انتشارات کلاغ سپید
رئیس هیئت مدیره: مهندس ابوالفضل جوکار
معاونت علمی: مهندس محمد جوکار
عنوان کتاب: شاهکار فارسی هفتم (دوره اول متوسطه)
مؤلف: طاهره صادقی
ویرایش علمی: مرحوم مریم رغبتی، آرش طاهری، نواب رحیمی پور
امور اجرایی: امین اسماعیل زاده
صفحه‌آرایی: غزاله دانش، شبنم بیدی، حمیده شریفی، سمیرا کلاته
حروف‌نگار: مینا عباسی. مهناسادات کاظمی
گرافیک: شیما بشاش
طراح شکل: آرزو گلفر
تصویرساز: فریمان حاجی‌رسولی‌ها
طراح جلد: منصور سماواتی
آماده‌سازی و نظارت بر چاپ و توزیع: گاج
لیتوگرافی، چاپ‌خانه و صحافی: گاج
امور چاپ: علی مزرعتی
نوبت چاپ: سوم (۱۳۹۸)، سال تحصیلی ۹۹-۱۳۹۸ + شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه
دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، بین چهارراه ولیعصر (عج) و خیابان فلسطین، شماره ۹۱۹
ارسال کتاب با پیک (گاجت): ۶۴۲۰ - ۰۲۱
سرویس پیام کوتاه (SMS): ۲۰۰۰۶۴۲۰
صندوق پستی: ۳۷۷ - ۱۳۱۴۵
پایگاه اینترنتی: www.gajmarket.com
قیمت: ۴۹۰۰۰ تومان

”کلیه‌ی حقوق این کتاب برای انتشارات گاج محفوظ است. هیچ شخص حقیقی یا حقوقی حق چاپ و نشر تمام یا بخشی از این اثر را به هر صورت اعم از فتوکپی، چاپ کتاب و جزوه ندارد و متخلفین به موجب ماده‌ی ۵ قانون حمایت از حقوق مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸/۱۰/۱۱ تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.“

به نام خدا

آیامی دانید برای تهیه بهترین کاغذ سفید ۱۷ اصله درخت سبز قطع می شود؟
آیامی دانید برای تولید یک عنوان کتاب ۲۰۰ صفحه ای قطع حلی در شمارگان
۲۰۰۰ نسخه یک تن کاغذ مصرف می شود؟

لذا شایسته است پس از مطالعه کتاب حاضر آن در وبسایت mygaj.com

قرار دهید تا از تولید مجدد آن جلوگیری و در مصرف کاغذ صرفه جویی شود. باشد که شما

دوست خوب نادیده ام با این حرکت به ظاهراً کوچک، گامی بلند در حفظ منابع

طبیعی کره می زمین برداشته باشید.

ارادتمند شما
ابوالفضل جوکار

مجموعه کتاب‌های شاهکار

شاید عبارت «توسعه‌ی عدالت آموزشی» بارها و بارها به گوشتون خورده باشه. اما منظور از این عبارت چیه؟! عدالت آموزشی در یک کلام، یعنی همه‌ی بچه‌های این مرز و بوم از امکانات آموزشی برابر برخوردار باشن. همه‌ی بچه‌ها با یه هزینه‌ی بسیار کم بتونن از بهترین امکانات آموزشی کشور استفاده کنن و بتونن از تدریس استاد‌های بسیار خوب بهره‌مند بشن.

مجموعه کتاب‌های شاهکار کلاغ سپید با همین هدف؛ یعنی با هدف «توسعه‌ی عدالت آموزشی» در کشور عزیزمون آغاز شد. مشاهده‌ی فیلم‌های آموزشی مربوط به این کتاب‌ها، به دانش‌آموزان سراسر کشور، حتی در دورترین روستاها این امکان رو می‌ده تا از نزدیک و با هزینه‌ای بسیار اندک، از روش تدریس بهترین اساتید کشور بهره‌مند بشن.

به شما عزیزان توصیه می‌کنیم تا در کنار کتاب‌های شاهکار، حتماً از آموزش تصویری مربوط به آن‌ها (در اپلیکیشن کلاغ سپید) استفاده کنین تا فرایند آموزش به بهترین نحو ممکن کامل بشه.

گروه تولید مجموعه کتاب‌های شاهکار
انتشارات کلاغ سپید

مقدمه مؤلف

بذار همین اول صحبت، بخاطر انتخابت بهت آفرین بگیریم. توی این کتاب برای هر درس، یه درسنامه کاملو به زبون ساده آوردیم تا اونو دقیق بخونی و بعد سؤالای تشریحی رو با خیال راحت جواب بدی. کلی سؤالای مختلف و جورواجور که مطمئنیم از پس حل همشون به خوبی برمیای. آخر سؤالای تشریحی، دو تا سؤال گذاشتیم، مخصوص بچه‌های خفن و با استعداد؛ که اگه تونستی خوب خوب بهشون جواب بدی، باید حتماً فوری بری برای خودت اسفند دود کنی که چشم نخوری! راستی، سؤال تستی هم داریم. ده تا تست، آخر هر درس اومده که جواباشم برات نوشتیم تا توی قدم اول تستا رو بزنی و تو قدم بعدی، درستی جوابتو بررسی کنی (قدماتو برعکس برنداری شیطون 😈). برای هر درس یه کاربرگ ته کتاب هست که هم یه امتحان کلاسیه، هم مرور درساته. اونو حل کن و اشکالاتت رو از معلم گُلت بپرس. برای امتحان پایانی ترم اول و دوم هم نمونه سؤال گذاشتیم که شب امتحان حلش کنی و توپ توپ بری سر جلسه و بیست بگیر. اگه بهمون قول بدی تمرینای این کتابو با دقت و حوصله حل کنی، ما هم بهت قول میدیم که تو امتحانای فارسی همیشه نمره عالی بگیری.

از مدیر مسئول انتشارات بین‌المللی گاج، جناب آقای مهندس ابوالفضل جوکار، همکارای محترم فنی، ویراستارای نکته‌بین، خانم مرحوم مریم رغبتی و آقایان آرش طاهری و نواب رحیمی‌پور و همه دوستانی که ما رو در تهیه و بهتر شدن این کتاب همراهی کردن، بسیار متشکریم.

طاهره صادقی

فهرست

ستایش

یاد تو ۸

فصل اول

درس ۱: زنگ آفرینش ۱۳

حکایت: اندرز پدر ۱۴

درس ۲: چشمه معرفت ۲۰

روان‌خوانی: کژال ۲۱

فصل دوم

درس ۳: نسل آینده‌ساز ۲۸

شعرخوانی: توفیق ادب ۲۹

درس ۴: با بهاری که می‌رسد از راه ۳۶

فصل سوم

درس ۶: قلب کوچکم را به چه کسی بدهم؟ ۴۴

درس ۷: علم زندگانی ۵۲

حکایت: دعای مادر ۵۳

درس ۸: زندگی همین لحظه‌هاست ۵۹

روان‌خوانی: سفرنامه اصفهان ۶۰

فصل چهارم

درس ۹: نصیحت امام (ره) ۶۷

آزمون ۱ (پایان ترم اول) ۷۴

درس ۱۰: کلاس ادبیات ۷۷

شعرخوانی: گل و گل ۷۸

درس ۱۱: عهد و پیمان ۸۶

فصل پنجم

درس ۱۲: خدمات متقابل اسلام و ایران ۹۳

شعرخوانی: رستگاری ۹۴

درس ۱۳: اُسوه نیکو ۱۰۱

حکایت: چراغ ۱۰۲

درس ۱۴: امام خمینی (ره) ۱۰۸

روان خوانی: مرخصی ۱۰۸

فصل آزاد

درس ۱۵: آزاد ۱۱۴

روان خوانی: چرا زبان فارسی را دوست داریم؟ ۱۱۴

فصل ششم

درس ۱۶: آدم آهنی و شاپرک ۱۱۸

درس ۱۷: ما می‌توانیم ۱۲۴

روان خوانی: پیردانا ۱۲۴

نیایش ۱۲۴

آزمون ۲ (پایان ترم دوم) ۱۳۱

کاربرگ

کاربرگ درس ۱۰ ۱۵۱

کاربرگ درس ۱۱ ۱۵۳

کاربرگ درس ۱۲ ۱۵۵

کاربرگ درس ۱۳ ۱۵۷

کاربرگ درس ۱۴ ۱۵۹

کاربرگ درس ۱۶ ۱۶۱

کاربرگ درس ۱۷ ۱۶۳

کاربرگ درس ۱ ۱۳۵

کاربرگ درس ۲ ۱۳۷

کاربرگ درس ۳ ۱۳۹

کاربرگ درس ۴ ۱۴۱

کاربرگ درس ۶ ۱۴۳

کاربرگ درس ۷ ۱۴۵

کاربرگ درس ۸ ۱۴۷

کاربرگ درس ۹ ۱۴۹

یاد تو

واژه نامه

مونس: همدم، یار	درازدستی: ستمگری، زورگویی	توفیق: سازگاری، موافقت
روان: روح، جان	نانموده: آشکار نشده، پنهان	استوار: محکم، پایدار
کارگشا: حل کننده مشکلات، آسان کننده کارها	نانوشته: نوشته نشده	پریشان: درهم، آشفته
هست گُن: آفریننده	عنایت: بخشش، لطف، توجه، احسان	
اساس: پایه، بنیاد	دست آویز: بهانه، وسیله، پشت و پناه	

ای یاد تو مونس روانم جز نام تو نیست بر زبانم

معنی: ای خدایی که یاد تو همدم روح و جان من است، به غیر از نام تو، نام دیگری بر زبان من جاری نمی شود.

ای کارگشای هر چه هستند نام تو کلید هر چه بستند

معنی: ای خدایی که حل کننده تمام مشکلات هستی، نام تو مانند کلیدی است که هر قفل بسته ای را باز می کند.

آرایه: «نام تو کلید هر چه بستند» تشبیه نام خداوند به کلید

ای هست گُن اساس هستی کوتاه ز کَرَت درازدستی

معنی: ای خدایی که آفریننده پایه و اساس دنیا هستی و زورگویی و ستمگری از درگاه تو دور است. **آرایه:** تضاد بین کوتاه (کوتاه) و دراز

هم تو به عنایت الهی آن جا قدم رسان که خواهی

معنی: (خدایا) تو با لطف و توجه خداوندی خود، من را به جایی هدایت کن که خواست و اراده توست.

از ظلمت خود رهایی ام ده با نور خود آشنایی ام ده

معنی: (خدایا) من را از تاریکی نادانی خودم آزاد کن و با نور وجود خودت آشنا کن. **آرایه:** تضاد بین ظلمت و نور

الهی دلی ده که در کار تو جان بازیم؛ جانی ده که کار آن جهان سازیم، دانایی ده که از راه نیفتیم، بینایی ده تا در چاه نیفتیم، دست گیر که دست آویز نداریم، توفیق ده، تا در دین استوار شویم، نگاه دار تا پریشان نشویم.

معنی: خدایا، به ما قدرت و توانایی بده که بتوانیم در راه تو جانمان را فدا کنیم؛ توانایی بده تا بتوانیم برای آن جهان آماده شویم، دانشی بده که گمراه نشویم، بینایی بده تا گرفتار نشویم، دستمان را بگیر و یاریمان کن که پشت و پناهی نداریم. ما را یاری کن تا در راه دین پابرجا باشیم و مراقب ما باش تا آشفته و سردرگم نشویم.

آرایه: «جان باختن» کنایه از مردن / «کار... ساختن» کنایه از آماده شدن / «از راه نیفتادن» کنایه از گمراه نشدن / «در چاه نیفتادن» کنایه از گرفتار نشدن

دانش تاریخ

نظامی گنجوی (۶۱۴ - ۵۳۰ ه. ق)

شاعر قرن ششم - معروف به نظامی - متولد شهر گنجه از شهرهای امروزی جمهوری آذربایجان - آشنا به ادب، قصص و تاریخ - استاد داستان پردازی در منظومه - آثار: مخزن الاسرار، خسرو و شیرین، لیلی و مجنون، هفت پیکر، اسکندرنامه

خواجه عبدالله انصاری (۴۸۱ - ۳۹۶ ه. ق)

شاعر قرن پنجم - معروف به پیر هرات - متولد هرات - آشنا به علوم دینی و ادبی - سرودن شعر به زبان عربی و فارسی - دارای نثر آهنگین یا مسجع - آثار: مناجات نامه، الهی نامه

تمرین‌های تشریحی

معانی و مفاهیم

۱ هر واژه را به معنی مناسب آن وصل کنید. (دو کلمه اضافی است).

هستی	پنهان	ستمگری	اساس	توفیق	مونس	عنایت	هست‌کن		
●	●	●	●	●	●	●	●		
●	●	●	●	●	●	●	●		
درازدستی	بخشش	آفریننده	جایگاه	آشفته	سازگاری	دنیا	ناموده	بنیاد	یار

۲ معنی بیت‌ها و عبارت‌های زیر را به فارسی روان بنویسید.

از ظلمت خود رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده

هم تو به عنایت الهی آن‌جا قدمم رسان که خواهی

توفیق ده، تا در دین استوار شویم.

جانی ده که کار آن جهان سازیم.

۳ در بیت زیر، مفهوم کلمه‌های مشخص شده را بنویسید.

از ظلمت خود رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده

۴ با توجه به معنی، ابیات را کامل کنید.

هم تو به (توجه) الهی

ای هست‌کن اساس هستی

ای یاد تو (همدم) روانم

آن‌جا قدمم رسان که خواهی

کوتاه ز درت (ستمگری)

جز نام تو نیست بر زبانم

املا و ارتباط کلمه‌ها

۵ برای کامل کردن جمله‌های زیر، کلمه مناسب را از داخل پرانتز انتخاب کنید.

هم ناموده دانی هم نامه نانوشته خوانی (غصه / قصه)

ای نام تو بهترین بی نام تو نامه کی کنم باز؟ (سراغاز / سراغاز)

از ظلمت خود ده با نور خود ده (رهایی‌ام / رهایی‌م - آشنایی‌ام / آشنایی‌م)

۶ در متن زیر، غلط‌های املائی را بیابید و صحیح آنها را بنویسید.

«بینایی ده تا در چاه نیوفتیم، دست گیر که دستاویز نداریم، توفیق ده، تا در دین اسطوار شویم، نگاه دار تا پریشان نشویم.»

۷ با دانش املائی خود و توجه به معنی، کلمه‌های ناقص را کامل کنید.

.....: لمت تاریکی : نایت، بخشش، لطف موند : همدم

.....: توفیق، سازگاری : توار، پابرجا، محکم دست‌آوید : بهانه، وسیله

۸ برای هریک از کلمه‌های داده‌شده، دو هم‌خانواده بنویسید.

مونس: ،
 ظلمت: ،
 توفیق: ،
 اساس: ،

۹ متضاد کلمه‌های زیر را بنویسید.

روان \neq
 آغاز \neq
 ظلمت \neq
 استوار \neq

دانش‌های زبانه‌وادی

۱۰ آرایه‌های ادبی به کار رفته در هر گزینه را بنویسید.

ای هست‌گن اساس هستی
 کوته ز دَرَت درازدستی (.....)
 ای کارگشای هرچه هستند
 نام تو کلید هرچه بستند (.....)
 جانی ده که کار آن جهان سازیم، دانایی ده که از راه نیفتیم. (.....)

۱۱ آرایه‌های داده‌شده را به گزینه مناسب خود وصل کنید.

دانایی ده که از راه نیفتیم. ●
 از ظلمت خود رهایی‌ام ده / با نور خود آشنایی‌ام ده ●
 بینایی ده تا در چاه نیفتیم. ●

تضاد

کنایه

۱۲ با استفاده از دانش خود و ابیات زیبا، جدول زیر را کامل کنید.

نوع جمله	بیت
	از ظلمت خود رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده
عاطفی	
	ای یاد تو مونس روانم جز نام تو نیست بر زبانه
پرسشی	

۱۳ کلمه‌های زیر را با «ان» جمع بندید و بنویسید.

پرنده + ان =
 ستاره + ان =
 درخت + ان =
 خواننده + ان =

۱۴ جدول زیر را مانند نمونه کامل کنید.

سفرنامه		سفر
		اساس
	+ نامه	پاسخ
		زندگی
		روز

۱۵ در بیت زیر، کلمه‌های مشخص شده به چه کسانی اشاره دارند؟

از ظلمت خود رهایی‌ام ده با نور خود آشنایی‌ام ده

۱- معنی چند کلمه نادرست نوشته شده است؟

سرآغاز: شروع / اساس: وسایل / درازدستی: حمله کردن / عنایت: توجه / توفیق: شایستگی / پریشان: آشفته

۴ (۱) ۳ (۲) ۲ (۳) ۱ (۴)

۲- در کدام گزینه غلط املائی بیشتری دیده می‌شود؟

(۱) هم غصه ناموده دانی
(۲) ای هستگن اثاث هستی
(۳) هم توبه انایت الهی
(۴) ای نام تو بهترین سرآغاز

هم نامه نانوشته خانی
کوته ز دزت درازدستی
آن جا قدمم رسان که خواهی
بی نام تو نامه کی کنم باز؟

۳- در بیت «ای کارگشای هرچه هستند / نام تو کلید هرچه بستند»، کدام آرایه ادبی دیده می‌شود؟

(۱) تضاد (۲) تشبیه (۳) شخصیت‌بخشی (۴) مبالغه

۴- در کدام گزینه، «منادا» وجود ندارد؟

(۱) ای هستگن اساس هستی
(۲) جانی ده که کار آن جهان سازیم، دانایی ده که از راه نیفتیم.
(۳) الهی، دلی ده که در کار تو جان بازیم.
(۴) ای کارگشای هرچه هستند

کوته ز دزت درازدستی
نام تو کلید هرچه بستند

۵- در کدام گزینه، منظور از کلمه مشخص شده، درست نوشته شده است؟

(۱) از ظلمت خود رهایی‌ام ده
(۲) ای یاد تو مونس روانم
(۳) هم توبه عنایت الهی
(۴) ای هستگن اساس هستی

با نور خود آشنایی‌ام ده (خود شاعر)
جز نام تو نیست بر زبانم (انسانی همدم)
آن جا قدمم رسان که خواهی (خداوند)
کوته ز دزت درازدستی (پادشاه زمان شاعر)

۶- معنی «روان» در کدام گزینه متفاوت است؟

(۱) خنگ تو روان چو کشتی نوح (خنگ: اسب)
(۲) رسیدند نزدیک ریگ روان
(۳) چنین است کردار چرخ روان
(۴) ای یاد تو مونس روانم

۷- در کدام گزینه، «مقدم» تلفظ متفاوتی دارد؟

(۱) مقدم ما مبارک است به فال
(۲) خبر چون که از مقدم شاه یافت
(۳) خیرمقدم برآمد از عالم
(۴) تا جهان دارد محرم را مقدم بر صفر

۸- کدام گزینه با «حریم» هم خانواده نیست؟

(۱) محرم (۲) محروم
(۳) تحريم (۴) حرمت

۹- کدام گزینه از آثار «نظامی گنجوی» نیست؟

(۱) مخزن الاسرار (۲) لیلی و مجنون
(۳) الهی نامه (۴) اسکندرنامه

۱۰- کدام مطلب در رابطه با «خواجه عبدالله انصاری» نادرست است؟

(۱) در جوانی علوم دینی را فرا گرفت.
(۲) به عربی و فارسی شعر سرود.
(۳) اشعار خواجه عبدالله، آهنگین «مسجع» است.
(۴) مناجات‌نامه از آثار اوست.

درس ۱

زنک آفرینش

مفاهیم درس

واژه نامه

جمله: همه	شب خیز: شب زنده دار	زائر: دیدارکننده، زیارت کننده
پیدایی: آشکار بودن	مُصَحَّف: کتاب، کتاب آسمانی، قرآن کریم	کام: آرزو، میل، خواسته
فارغ: آسوده، راحت	در پوستین خلق افتادن: کنایه از	متعبد: شکرگزار، عبادت کننده
گلدسته: مناره	غیبت کردن	رحمة الله علیه: رحمت خداوند بر او باد
زنجره: نوعی حشره که از خود صدا تولید می کند. سیرسیرک	فروغ: روشنایی، نور	غفلت: بی خبری، ناآگاهی
طفولیت: کودکی، خردسالی	غوغا: آشوب، فریاد، همهمه	
	افق: کرانه آسمان	

جهان جمله فروغ روی حق دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

معنی: تمام پدیده های جهان را نشانه ای از وجود خداوند بدان که به دلیل زیاد و آشکار بودن، در آنها پنهان است. آرایه: تضاد بین پیدا و پنهان

زنک آفرینش

شبم از روی برگ گل برخاست گفت: «می خواهم آفتاب شوم
ذره ذره به آسمان بروم ابر باشم، دوباره آب شوم»

معنی: شبم از روی برگ گل بلند شد و گفت: «من می خواهم با آفتاب یکی بشوم و کم کم به آسمان بروم و دوباره ابر شوم و باز هم باران شوم و به زمین بیایم.»

آرایه: شخصیت بخشی: برخاستن و صحبت کردن شبم

غنچه هم گفت: «گرچه دلتنگم مثل لبخند باز خواهم شد
با نسیم بهار و بلبل باغ گرم راز و نیاز خواهم شد»

معنی: غنچه گفت: «هرچند من گرفته و ناراحتم و گل برگ هایم باز نشده است، اما مثل لبخند باز و شکوفا می شوم و با نسیم بهاری و بلبل، به گفت و گو مشغول می شوم.»

آرایه: شخصیت بخشی: صحبت کردن، دلتنگی و راز و نیاز غنچه / تشبیه باز شدن و شکفتن غنچه به لبخند / «دلتنگ بودن» کنایه از ناراحتی و «دلتنگ بودن غنچه» کنایه از شکفته نشدن آن است.

جوجه کوچک پرستو گفت: «کاش با باد رهسپار شوم
تا افق های دور، کوچ کنم باز پیغمبر بهار شوم»

معنی: جوجه پرستو گفت: «ای کاش من باز با باد همراه بشوم و تا کرانه های آسمان سفر کنم و پیام رسیدن بهار را ببرم.»

آرایه: شخصیت بخشی: صحبت کردن، آرزو کردن و پیام آور بودن جوجه پرستو / تشبیه جوجه پرستو به پیغمبر بهار

در ایام طفولیت، متعبد و شب‌خیز بودم.

معنی: در روزگار کودکی، بسیار عبادت‌کننده و شب‌بیدار بودم.

شب‌ی در خدمت پدر، رحمة‌الله‌علیه، نشسته و همه شب دیده بر هم نبسته و مصحف عزیز برکنار گرفته و طایفه‌ای گرد ما خفته.

معنی: یک شب نزد پدرم که رحمت خداوند بر او باد، نشسته بودم و تمام شب بیدار بودم و قرآن می‌خواندم و گروهی هم در اطراف ما خوابیده بودند.

آرایه: «دیده بر هم نبستن» کنایه از بیدار بودن

پدر را گفتم: «از اینان، یکی سر بر نمی‌دارد که دو گانه‌ای بگذارد. چنان خواب غفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند که مرده‌اند.»

معنی: به پدر گفتم: «یک نفر از اینها بیدار نمی‌شود که دو رکعت نماز صبح بخواند. طوری در خواب بی‌خبری هستند که انگار خوابیده‌اند، بلکه مرده‌اند.»

آرایه: «سر برداشتن» کنایه از بیدار نشدن / «خواب غفلت» تشبیه غفلت به خواب / «گویی نخفته‌اند که مرده‌اند» تشبیه انسان خوابیده به مرده

تو نیز اگر بخفتی، به از آن که در پوستین خلق آفتی.

معنی: تو هم اگر بخوابی بهتر از آن است که غیبت مردم را بکنی.

دانش‌های زبانه‌و ادبی

جمله

از قرار گرفتن چند کلمه در کنار یکدیگر که معنای کاملی را به خواننده برساند، جمله تشکیل می‌شود. هنگام انتقال پیام و ارتباط با دیگران، از جمله استفاده می‌کنیم. جمله‌ها می‌توانند: ۱- کوتاه باشند، مانند: دیدم، گفتم، خواندی و ... ۲- بلند باشند، مانند: من امروز به مدرسه نرفتم.

نکته: شبه‌جمله‌ها به تنهایی معنای جمله کامل را می‌دهند و در شمارش، یک جمله حساب می‌شوند. برخی از شبه‌جمله‌ها عبارتند از: **آوخ**،

ای کاش، افسوس، آفرین

املا

برخی واژه‌ها تلفظی کاملاً یکسان دارند، اما از نظر شکل نوشتن (حروف) و معنا کاملاً متفاوت هستند. به این واژه‌ها «هم‌آوا» گفته می‌شود. مانند:

غریب (بیگانه) / قریب (نزدیک)

دانش تاریخ

شیخ محمود شبستری (وفات ۷۲۰ ه. ق)

عارف قرن هشتم - از علما و فضایی تبریز - صاحب سروده‌ها و نوشته‌هایی در زمینه عرفان اسلامی - آثار: معروف‌ترین آنها مثنوی «گلشن راز»

قیصر امین‌پور (۱۳۸۶ - ۱۳۳۸ ه. ش)

شاعر معاصر - متولد گتوند خوزستان - اخذ دیپلم در شهر دزفول - پذیرش در رشته پزشکی و جامعه‌شناسی - روی آوردن به ادبیات و اخذ درجه دکترا - از شاعران موفق پس از انقلاب اسلامی - آثار: در کوچه آفتاب، تنفس صبح، مثل چشمه مثل رود، به قول پرستو، آینه‌های ناگهان

سعدی شیرازی (۶۹۰ - ۶۰۶ ه. ق)

شاعر قرن هفتم - متولد شهر شیراز - فراگیری آموزش مقدماتی در شیراز - رفتن به بغداد برای اتمام تحصیلات - سفر به کشورهای عربی با انگیزه دانش‌اندوزی - بازگشت به شیراز پس از ۳۵ سال - آثار: بوستان (به شعر)، گلستان (نثر آمیخته به شعر)، دیوان اشعار که مجموعه این آثار «کلیات سعدی» نام گرفته.

گلستان

آفرینش به سال ۶۵۶ ه. ق - از درخشان‌ترین و استادانه‌ترین نمونه‌های نثر پارسی - عدم توانایی برابری آثار دیگر با گلستان از نظر فن نگارش و محتوا - مقلدان گلستان: جامی (صاحب بهارستان)، قالی (صاحب پریشان)، قائم مقام - گلستان، علاوه بر دیباچه، دارای هشت باب است:

- ۱- در سیرت پادشاهان ۲- در اخلاق درویشان ۳- در فضیلت قناعت ۴- در فواید خاموشی ۵- در عشق و جوانی ۶- در ضعف و پیری
- ۷- در تأثیر تربیت ۸- در آداب صحبت

تمرین‌های تشریحی

معانی و مفاهیم

۱ با توجه به درس «زنگ آفرینش»:

چرا جوجه کوچک پرستو می‌خواست با باد رهسپار شود؟

چرا شاعر «زدن زنگِ تفریح» را به زجره نسبت داده است؟

۲ با توجه به معنی داخل پرانتز، کلمه مناسب را در جای خالی بنویسید.

زنگ تفریح راکه (سیرسیرک) زد باز هم در کلاس (آشوب) شد

چنان خواب (ناآگاهی) برده‌اند که گویی نخفته‌اند.

..... (کتاب آسمانی) عزیز بر کنار گرفته و طایفه‌ای گرد ما خفته.

توی (مناره‌های) یک گنبد روز و شب (دبدارکننده) حرم باشیم

۳ عبارت‌های داده‌شده را به زبان فارسی امروزی بازنویسی کنید.

پدر را گفتم: تو نیز اگر بختی:

در ایام طفولیت، متعبد و شب‌خیز بودم:

۴ با انتخاب کلمه مناسب از کادر، حکایت گلستان سعدی را کامل کنید. (چهار کلمه اضافی است.)

زحمت - قربانی - پرسیدند - منت - مهمانی - زمین - حاجتی - عمل - دعوت - جهان - سرزنش

حاتم طائی را : «از خود بزرگ‌همت‌تر در دیده‌ای یا شنیده‌ای؟» گفت: «بلی، روزی چهل شتر کرده

بودم امرای عرب را. پس به گوشه صحرائی به بیرون رفتم. خارکنی دیدم پشته فراهم آورده. گفتم به حاتم چرا نیروی

که خلقی بر سماط (سفره) او گرد آمده‌اند؟» گفت: «هرکه نان از خویش خورد / حاتم طائی نبرد.»

۵ معنی بیت‌ها و عبارت‌های زیر را بنویسید.

از اینان، یکی سر برنمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.

تا افق‌های دور، کوچ کنم باز پیغمبر بهار شوم

همه شب دیده بر هم نبسته و مصحف عزیز بر کنار گرفته و طایفه‌ای گرد ما خفته.

جهان جمله فروغ روی حق دان حق اندر وی ز پیدایی است پنهان

املا و ارتباط کلمه‌ها

۶ با توجه به معنی، کلمه مناسب را انتخاب کنید.

..... ازل را نه تو دانی و نه من این خط معما نه تو خوانی و نه من (اصرار / اسرار)

..... هست (غریب / قریب) چون من در آن دیار هزاران

..... هستی ای هست‌گن کوثه ز دَرَت درازدستی (اثاث / اساس)

..... یکایک سوی شهر ایران دهم راهشان سوی شاهشان (گزارم / گذارم)

۷ غلط‌های املایی هر جمله را پیدا کرده و جدول را کامل کنید.

جمله	املای درست
یاد دارم که در ایام طفولیت، متأبّد و شب‌خیز بودم.	
از اینان، یکی سر برنمی‌دارد که دوگانه‌ای بگذارد.	
چنان خواب قفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند.	
جان پدر! تو نیز اگر بخفتی، به از آن که در پوستین خلق اوفتی.	

۸ با حروف داخل کادر، پنج کلمه بنویسید که ارزش املایی داشته باشند.

ط ب ف ش ر

.....

۹ برای هر یک از کلمه‌ها، دو هم‌خانواده بنویسید.

متعبّد: ، غافل: ،

حریم: ، فراغت: ،

۱۰ هر واژه را در دو جمله با معنای متفاوت به کار ببرید.

باز جملهٔ اوّل: جملهٔ دوم:

شیر جملهٔ اوّل: جملهٔ دوم:

دانش‌های زبانه و ادبی

۱۱ برای هر یک از آرایه‌های ادبی، یک بیت یا جملهٔ نمونه بنویسید.

آرایهٔ ادبی	نمونه
تشبیه	
مبالغه	
شخصیت‌بخشی	
کنایه	

۱۲ آرایهٔ ادبی هر بیت را بیابید و بنویسید.

غنچه هم گفت: «گرچه دلتنگم / مثل لبخند، باز خواهم شد.» (.....) ، (.....) ، (.....)

بچه‌های کبوتران گفتند: / «کاش می‌شد کنار هم باشیم.» (.....)

جان پدر! تو نیز اگر بخفتی، به از آن که در پوستین خلق آفتی. (.....)

ز درگاه برخاست آوای کوس / زمین آهنین شد سپهر آبنوس (.....) ، (.....)

۱۳ با دانش زبانی خود، جدول را کامل کنید.

نمونه	نهاد	فعل
دیشب، حسین برای دیدن مادرش با هواپیما به شیراز رفت.		
		خواهید
	ستاره	

۱۴ متضاد هر کلمه را به آن وصل کنید. (چهار کلمه اضافی است.)

بیدارشدن	●	طفولیت	●
نشستن	●	قریب	●
بیگانه	●	خفتن	●
بزرگسالی	●	برخاستن	●
مردن	●	شبیه	●
بعید	●		
تنهایی	●		
متفاوت	●		
خردسالی	●		

۱۵ در جای خالی، علامت‌های نگارشی مناسب بگذارید.

وارد حیاط مدرسه که شدم () احساس غریبی کردم () شیراز کجا و آن جا کجا () هی بچه () صبر کن با هم برویم ()

۱۶ مانند نمونه، جدول زیر را بر اساس تعداد هجای کلمه‌ها، کامل کنید.

دوهجایی	سه‌هجایی	چهارهجایی
		درازدستی
دیشب		
	گفتنی	

۱۷ در متن زیر چند جمله به کار رفته است؟ (آنها را با علامت / از یکدیگر جدا کنید.)

«الهی دلی ده که در کار تو جان بازیم جانی ده که کار آن جهان سازیم دانایی ده که از راه نیفتیم بینی ده تا در چاه نیفتیم»

تعداد جمله‌ها:

۱۸ یک عبارت چهار جمله‌ای بنویسید که فقط دو فعل داشته باشد.

مخصوص بچه‌خفا

۱۹ در حکایت زیر چند جمله و چند فعل وجود دارد؟ (آنها را بنویسید.)

با طایفه دانشمندان در دمشق بحثی همی‌کردم، که جوانی از در درآمد و گفت: «در این میان کسی هست که پاریسی داند؟» گفتمش: «خیر است». گفت: «پیری صدوپنجاه‌ساله در حالت نزع (جان‌کندن) است و به زبان پاریسی چیزی می‌گوید و مفهوم ما نمی‌گردد. باشد که وصیتی همی‌کند.» چون به بالینش رسیدم این می‌گفت:

دریغاکه بگرفت راه نفس

«دمی چند گفتم برآرم به کام

دمی خورده بودیم و گفتند بس»

دریغاکه بر خوان الوان عمر

تعداد جمله:

.....
.....
.....
.....
.....

فعل‌ها:

۲۰ با دقت در بیت‌های داده‌شده، شماره و نام هر باب از گلستان را که بیت از آن انتخاب شده، بنویسید.

باب :	میاور سخن در میان سخن	سخن را سر است ای خردمند و بن
باب :	زودت ندهیم دامن از دست	دیر آمدی ای نگار سرمست
باب :	دمی خورده بودیم و گفتند بس	دریغاکه بر خوان الوان عمر
باب :	تربیت را در او اثر باشد	چون بود اصل گوهری قابل
باب :	دوستدارش روز سختی دشمن زور آورست	پادشاهی کاو روا دارد ستم بر زبردست

پرسش‌های چهارگزینه‌ای

۱- معنی کلمه‌های «متعبد، غوغا، زنجره، مصحف»، به ترتیب در کدام گزینه آمده است؟

- (۱) شکرگزار، فریاد، کفشدوزک، قرآن
- (۲) عبادت‌کننده، همه‌مه، سیرسیرک، کتاب آسمانی
- (۳) نمازخوان، فریاد، نوعی حشره، کتاب
- (۴) شب‌زنده‌دار، آشوب، سیرسیرک، قرآن

۲- در کدام گزینه، بیشترین غلط املایی مشاهده می‌شود؟

- (۱) توی گلدسته‌های یک گنبد
- (۲) یاد دارم که در ایام تفولیت، متعبد و شب‌خیز بودم.
- (۳) دانه آرام بر زمین غلتید
- (۴) شب‌بنم از روی برگ گل برخواست
- روز و شب زاعر حرم باشیم
- رفت و انشای کوچکش را خاند
- گفت: «می‌خاهم آفتاب شوم»

۳- در بیت «جوجه کوچک پرستو گفت: / کاش با باد رهسپار شوم / تا افق‌های دور، کوچ کنم / باز پیغمبر بهار شوم»، کدام ویژگی

انسانی دیده نمی‌شود؟

- (۱) سخن‌گفتن
- (۲) آرزوکردن
- (۳) حسرت‌خوردن
- (۴) پیام‌آور بودن

۴- در کدام گزینه «کنایه» وجود ندارد؟

- (۱) همه شب دیده بر هم نبسته و مصحف عزیز بر کنار گرفته.
- (۲) از اینان، یکی سر برنمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.
- (۳) تو نیز اگر بختی، به از آن که در پوستین خلق آفتی.
- (۴) چنان خواب غفلت برده‌اند که گویی نخفته‌اند که مرده‌اند.

۵- در عبارت «گفتم: خدایا، ای کاش من هم از بندگان خوب تو بودم!» چند جمله دیده می‌شود؟

- (۱) ۵
- (۲) ۴
- (۳) ۳
- (۴) ۲

۶- اثر کدام شخصیت ادبی، به درستی بیان نشده است؟

- (۱) قیصر امین‌پور: به قول پرستو
- (۲) قآنی: پریشان
- (۳) سعدی: بهارستان
- (۴) شیخ محمود شبستری: گلشن راز

۷- در کدام گزینه هیچ‌گونه آرایه ادبی به کار نرفته است؟

- ۱) ای هست‌گن اساس هستی
- ۲) جوجه گنجشک گفت: «می‌خواهم»
- ۳) بچه‌ها گرم گفت‌وگو بودند
- ۴) ای کارکشای هرچه هستند

۸- نام باب اول و آخر گلستان، در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) در سیرت پادشاهان - در آداب صحبت
- ۲) در فواید خاموشی - در فضیلت قناعت
- ۳) در ضعف و پیری - در فواید خاموشی
- ۴) در اخلاق درویشان - در عشق و جوانی

۹- در کدام گزینه «غریب» نادرست نوشته شده است؟

- ۱) دمی به حال غریب دیار خود پرداز
- ۲) غریب شهر توأم بر غریب خود‌گذری کن
- ۳) فضل از غریب هست و وفا در غریب نیست (فضل: بخشش)
- ۴) عاشق مسکین که غریب است و زار

۱۰- مفهوم کنایه جمله «از اینان، یکی سر بر نمی‌دارد که دوگانه‌ای بگزارد.» در کدام گزینه آمده است؟

- ۱) کافر بودن
- ۲) شب‌زنده‌داری
- ۳) خسته‌بودن
- ۴) خواب‌بودن

پاسخ‌پریش‌های چهارگزینه‌ای

۱) متعبد: عبادت‌کننده، شکرگزار / غوغا: فریاد، آشوب، مهممه /

زنجره: نوعی حشره که از خود صدا تولید می‌کند. سیرسیرک / مصحف:

کتاب، کتاب آسمانی، قرآن

۲) شب‌بنم از روی برگ گل برخواست (برخواست) / گفت: «می‌خواهم»

(می‌خواهم) آفتاب شوم (۲ غلط املائی)

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱) توی گلدسته‌های یک گنبد / روز و شب زاعر (زائر) حرم باشیم

(۱ غلط املائی)

۲) یاد دارم که در ایام تفولیت (طفولیت)، متعبد و شب‌خیز بودم.

(۱ غلط املائی)

۳) دانه آرام بر زمین غلتید / رفت و انشای کوچکش را خاند (خواند)

(۱ غلط املائی)

۳) در این بیت «سخن‌گفتن، آرزوکردن و پیام‌آوردن»

ویژگی‌هایی انسانی است که به جوجه پرستو نسبت داده شده است.

۴) بررسی کنایه در سایر گزینه‌ها:

۱) «دیده بر هم نیستن» کنایه از نخوابیدن و بیدار بودن

۲) «سر بر نداشتن» کنایه از بیدار نشدن و خوابیدن

۳) «در پوستین خلق افتادن» کنایه از غیبت‌کردن

کوتاه ز درت درازدستی
فارغ از سنگ بچه‌ها باشم.
باز هم در کلاس غوغا بود
نام تو کلید هرچه بستند

۲) در فواید خاموشی - در فضیلت قناعت
۴) در اخلاق درویشان - در عشق و جوانی

۲) غریب شهر توأم بر غریب خود‌گذری کن
۴) عاشق مسکین که غریب است و زار

۳) خسته‌بودن

۴) خواب‌بودن

۵) «گفتم (جمله اول): خدایا (جمله دوم)، ای کاش (جمله سوم)

من هم از بندگان خوب تو بودم! (جمله چهارم)»

۶) «بهارستان» اثر جامی است که به تقلید از گلستان سعدی

نوشته شده است.

۷) بررسی سایر گزینه‌ها:

۱) تضاد: کوتاه ≠ دراز

۲) شخصیت‌بخشی: جوجه گنجشک گفت

۴) تشبیه: نام تو مانند کلیدی برای بازکردن درهای بسته است.

۸) باب‌های گلستان عبارتند از: ۱. در سیرت پادشاهان ۲. در

اخلاق درویشان ۳. در فضیلت قناعت ۴. در فواید خاموشی ۵. در عشق

و جوانی ۶. در ضعف و پیری ۷. در تأثیر تربیت ۸. در آداب صحبت

۹) فضل از غریب (بیگانه) هست و وفا در قریب (آشنا) نیست

بررسی سایر گزینه‌ها:

۱) دمی به حال غریب (ناآشنا، بیگانه) دیار خود پرداز

۲) غریب شهر توأم بر غریب (ناآشنا، بیگانه) خود‌گذری کن

۴) عاشق مسکین که غریب (ناآشنا، بیگانه) است و زار

۱۰) «سربرنداشتن» کنایه از خواب‌بودن و بیدارنشدن است.

واژه‌نامه

هیجان: شور و شغف بسیار	زُل زدن: خیره شدن	روله: فرزند (به زبان گردی)
جلال: عزت و شکوه	تَقَلّا: کوشش، تلاش	صخره: کوه سنگی، سنگ بزرگ
اعجاز: کاری شگفت و عجیب انجام دادن، معجزه	کام: آرزو، میل، خواسته	خُرناسه: صدایی ناهنجار که از گلو یا بینی شخص بیرون می‌آید.
تازه نفس: پرتوان	دایه: مادر	مجال: فرصت
سرشار: لبریز، پر	زلال: صاف، گوارا	یک پارچه: یک دست
قنداقه: دورپیچ کودک، ملحفه	جاذبه: گیرایی	مویه: شیون و زاری، ناله، گریه
گالش: نوعی کفش (کفش لاستیکی)	مذاب: آب شده، گداخته	شکوه: بزرگی، جلال
هراسان: بیمناک	وداع: خداحافظی	قوه: نیرو
معطل: بیکار مانده	معصوم: پاک و بی‌گناه	

چشم می‌دادم، دل می‌دادم.

معنی: دقیق نگاه می‌کردم، با اشتیاق بررسی می‌کردم.

آرایه: «دل دادن» کنایه از مشتاق بودن

احساس می‌کردم هم‌اکنون چشمه‌های معرفت از درون من سر باز خواهند کرد.

معنی: فکر می‌کردم همین الان چشمه‌های دانش و علم در درون من به جوشش درمی‌آید.

آرایه: «چشمه‌های معرفت» تشبیه معرفت به چشمه

آب‌های زلال و سرد و گوارای فهم و دانایی

آرایه: تشبیه فهم و دانایی به آب‌های زلال و سرد و گوارا

کلاس شگفت‌انگیز آفرینش و زیبایی طبیعت

آرایه: تشبیه طبیعت به کلاس شگفت‌انگیز آفرینش و زیبایی

غرقة شکوه و اعجاز زیبایی خلقت بودم.

معنی: در عظمت و معجزه زیبایی آفرینش غرق شده بودم.

عظمت و جلال و جاذبه خالق درس را با همه وجودم لمس می‌کردم.

معنی: شکوه و بزرگی و گیرایی آفریننده جهان را به طور کامل درک می‌کردم.

آرایه: «با همه وجود لمس کردن» کنایه از درک کامل

آب، این روح مذاب امید و زندگی

آرایه: تشبیه آب به روح ذوب شده امید و زندگی

درختان سرسبز باغ و صحرا را دیدم که شاخه دست‌های خویش را به آسمان برافراشته بودند و دعا می‌کردند.

معنی: درخت‌های سرسبز باغ و دشت را دیدم که شاخه‌های خود را مانند دست‌هایی به سمت آسمان بلند کرده بودند و دعا می‌کردند.

آرایه: شخصیت‌بخشی: نسبت دادن ویژگی انسانی دعا کردن به درختان / تشبیه شاخه‌های درخت به دست‌های انسان

